

Kaikkien työelämä? –podcast: Panu Pihkala

Haastattelija: Tervetuloa Kaikkien työelämä -podcastin pariin. Tässä podcastissa laajennamme käsityksiämme työstä, sekä keskustelemme suomalaisen työelämän epäkohdista niiden kanssa, jotka ovat urallaan keskittyneet kyseisten epäkohtien oikaisemiseen. Minä olen Jarkko Immonen, yksi Helsingin yliopiston uraohjaajista. Tämän teeman jaksoissa keskitytään podcastin premissin ensimmäiseen osaan, ja keskustellaan urasta ekokriisien aikakaudella. Vieraanani on tänään tutkija, kirjailija, kouluttaja ja aktiivinen yhteiskunnallinen keskustelija Panu Pihkala, joka tunnetaan erityisesti ympäristötunteiden asiantuntijana. Tervetuloa Panu, on suuri ilo saada sinut mukaan keskustelemaan.

Panu Pihkala: Kiitoksia.

Haastattelija: Avataan ensin hieman käsitteitä ja kontekstia. Mitä ympäristötunteiden tutkiminen on?

Panu Pihkala: Ympäristötunne-sanaa käytän kuvaamaan erilaisia tunteita, jotka merkittävässä määrin liittyvät ympäristöasioihin. Tämä merkittävässä määrin on siinä mielessä tärkeä rajaus, koska ihmisten tunne-elämä on aika monimutkainen juttu. Se, mitä me kunakin hetkenä tunnemme, niin siihen voi olla monia syitä. Voi olla, että se miten hyvin me olemme nukkuneet viime yön vaikuttaa. Sitten se, mitä me näemme päivän uutisista vaikuttaa meihin, ja mitä me koemme ja näin. Kasvavassa määrin kuitenkin nykyihmisten tunnemaailmaan vaikuttaa ekokriisi, jonka keskellä me elämme. Se on sellainen merkittävin syy, miksi ympäristötunteita on alettu enemmän tutkimaan.

Haastattelija: Tavallaan tähän vastasitkin, mutta jos vielä vähän laajennetaan. Miksi se on oleellinen tutkimusaihe yliopiston tai yhteiskunnan kannalta? Mikä on parasta, tai tärkeintä, mitä sillä voidaan saavuttaa?

Panu Pihkala: Tunteet vaikuttavat meidän hyvinvointiimme, ne vaikuttavat meidän toimintakykyymme ja niihin liittyy myös eettisiä kysymyksiä. Tämä on aika paljon tullut esiin siinä keskustelussa, mitä käydään ympäristöahdistus- ja ilmastoahdistus-termien kautta. Niitä voidaan kohta vähän enemmän avata. Eli se, että jos esimerkiksi lapset kokevat merkittävää epätoivoa ja jonkinlaista ahdistusta, koska tulevaisuus tuntuu olevan peruttu, kuten osa nuorista on todennut, niin se on merkittävä eettinen haaste myös. Samalla toki kasvatuksellinen ja viestinnällinen haaste. Eli tunteiden huomioon ottaminen voi auttaa, paitsi maailman ymmärtämisessä, mikä on klassinen tieteen tehtävä, niin tietysti myös

sitten maailman jonkin laisessa paremmaksi muuttamisessa. Se ei ole aina ihan yksioikoista, mutta joka tapauksessa tarvitaan monenlaista tietoa pohjalle, jotta niitä muutoksia sitten voidaan edistää. Se kysymyksen jälkiosa, että mikä oli parasta, mitä voisi tapahtua tämän kautta, oliko se suurin piirtein näin?

Haastattelija: Juu, parasta tai tärkeintä, mitä voitaisiin saavuttaa.

Panu Pihkala: No tietysti, jos puhutaan ekokriisistä, niin parasta tai tärkeintä olisi saavuttaa edes jonkinlainen kestävyys sen suhteen. Jos ympäristötunteita ajatellaan, niin se, että ihmisten taidot käsitellä niitä tunteita rakentavasti kasvaa. Se on se hyvin tärkeä tie. Siinä ei varmaan koskaan päästä sellaiseen tilanteeseen, että kaikkea aina osattaisiin mahdollisimman rakentavasti kohdata, mutta kohtalaisen pienelläkin keskittymisellä voidaan kuitenkin saavuttaa merkittäviä edistysaskeleita.

Haastattelija: Miksi ilmastoahdistuksesta ja muista ilmasto- tai luontotunteista on tärkeää puhua? Mitä jokaisen meistä vähintään tulisi asiasta ymmärtää ja miksi?

Panu Pihkala: Minä ajattelen, että vähintään meidän tulisi kaikkien ymmärtää se, että niitä tunteita on monenlaisia ja käytännössä jokainen niistä jotakin tuntee. Riippumatta siitä, että onko koskaan pysähdetty sen aiheen äärelle. Monesti sitten käytännön työpajoissa tai oppitunneilla, kun sen asian ääreen pysähdytään, niin ihmisille tulee erilaisia ahaa-elämyksiä, että aivan totta, kyllä minullakin on vähän tällaista hämmennystä tämän asian suhteen, tai ihan totta, että joo kyllä nämä vähän sellaisia syyllisyyden tunteita tahtovat herättää, vaikka en haluaisikaan olla syyllinen. Monet sanovat näin, asenteita voi olla hyvin monenlaisia. Eli se, että me tunnemme näitä, osaamme osan niistä tunnistaa usein, mutta osa on taas aika vaikeita. Se vaatii paneutumista ja usein toisten tukea. Ja se, että niitä voi tosiaan olla hyvin erilaisia. Samakin tunne voi ilmetä eri ihmisillä hyvin eri tavoilla. Tämä on mielestäni yksi sellainen tutkimuksen tärkeä tehtävä tuoda esiin sitä, että ei voida vaikkapa ottaa vain vaikkapa ympäristösyllisyyttä ja olettaa, että se aina toimii samalla tavalla kaikissa tilanteissa, vaan tarvitaan tarkempaa tutkimusta siitä, että minkälainen ympäristösyllisyys nyt mitenkään toimii ja ilmenee missäkin tilanteessa.

Haastattelija: Minkälainen kehityskulku on ollut aiheen tutkimuksessa, tai toisaalta yleisessä keskustelussa? Mitä yhteistä on tieteellisillä faktoilla ja julkisella tavallaan yleisellä narratiivilla?

Panu Pihkala: Aiheeseen liittyvä tutkimus on kohtalaisen tuore ilmiö. Tunteisiin liittyvää tutkimusta on tietysti tehty jo pitkään, joskin on aika laajasti länsimaista tiedettä kritisoitu

siitä, että tunteet on kuitenkin jätetty vähän toissijaiseen asemaan ja ajateltu, että järki eli kognitio voidaan ottaa päälähtökohdaksi ilman, että tarvitsee aina hirveästi niihin tunteisiin kiinnittää huomiota. Sitä mukaa, kun tutkimus on edistynyt, niin olemme taas huomanneet, että kyllä ne tunteet ja niihin liittyvät eri jutut meihin vaikuttavat aika monella tavalla myös sitten päätöksenteon suhteen, ja sitä kautta on tullut entistä enemmän perusteita sitten ottaa tunteet tieteellisen tarkastelun kohteeksi. Varisnaiset ympäristöasioihin liittyvät tunteet, niin niiden tutkimusta on tehty ympäristöpsykologiassa jo useamman vuosikymmenen ajan, niin sanottu ekopsykologia, mikä on vielä hivenen enemmän luonnon ympäristöjä painottavaa psykologiaa, siellä on tehty pioneiritutkimusta. Eli tällaisista vaikeista ympäristötunteista, kuten vaikka ihmisten surun tunteista siihen, että lähimetsä kaadetaan, tai itselle tärkeän eläinlajin menettäminen, tai tämän kaltaisia, ne olivat vähän vastakulttuurisia teemoja vielä 1990-luvulla.

2000-luvulla sitten, kun ilmastonmuutos ja ilmastokriisi, kuten nykyään sanotaan, on voimistunut, niin samalla on havahduttu, että ilmastokriisi aiheuttaa erilaisia tunteita. Näitä voi suomeksi kutsua ilmastotunteiksi. Oikeastaan sitten ilmastotunteiden myötä ylipäätään tämä ympäristötunteiden tutkimus on lähtenyt todella voimakkaaseen kasvuun viimeisen viiden vuoden aikana. Eli nyt tällä hetkellä koko aika ilmestyy paljon tutkimusta eri puolilta maailmaa, mutta vielä silloin, kun itse aloitin tähän keskittymisen 2015-vuonna, niin silloin se oli vielä aika yksinäinen ala, eikä hirveästi ollut seuraa.

Haastattelija: Mitkä ovat yleisimmät väärinkäsitykset tai myytit ympäristötunteista ja asenteista puhuttaessa, tai niihin liittyen? Tai tuleeko mieleen jokin oudoin oletus tai suurin viisaus, jonka olet kuullut?

Panu Pihkala: Tämä liittyy siihen edellisen kysymyksen loppuosaan, mitä en vielä paljoa kommentoinut, mikä oli tämä julkisen keskustelun ja tieteellisen tutkimuksen suhde, tai mahdollisesti erot. Koska ympäristö- ja ilmastokysymykset ovat poliittisia intohimoja herättävä aihe, ristiriitoja nostavaa, koska niihin sisältyy vaade muuttumisesta, eli havaitaan, että nykyiset yhteiskuntien toimintamallit aiheuttavat lajikatoa ja tuottavat liikaa ilmastopäästöjä, eli jotain tarvitsee tehdä, ja silloin se tietysti helposti tulee ihmisiä lähelle ja herättää vaikkapa muutosvastarintaa, missä siinäkin on tunnetta omalla tavallaan mukana. Koska se on näin haastava aihe, myös sitten psykologisesti, jos ajatellaan tällaista maailmankohtaloon liittyvää pelkoa, niin onhan se nyt psyykkisesti aikamoisen haastava tunnemaasto, niin ei ole kauhean yllättävää, että sitten erilaisia reaktioita esiintyy.

Joissain reaktioissa sitten pyritään saamaan etäisyyttä aiheeseen esimerkiksi leimaamalla joko vaikkapa ilmastoahdistus olemattomaksi ilmiöksi. Tätä nähtiin yhdessä vaiheessa, että ei kai nyt tällaista laajasti ainakaan ole, mutta sitten kyselytutkimuksissa ja haastatteluissa on huomattu, että kyllä sitä aika paljon kuitenkin esiintyy eri muodoissaan ja se voi olla monenlaista. Sitten toinen etäisyyden pitämisen muoto olisi sitten sanoa, että okei ehkä sitä on, mutta ei nyt kannata ihan niin paljon olla, että kyllä tässä asiat ovat aika hyvin ja teknologia kehittyä ja ratkaisee näitä juttuja. Eli tämän kaltaisia haasteita on liittynyt siihen,

että on haluttu pitää ilmiötä kauempana. Ja myös on ilmennyt tällaisia polarisaatioita, etenkin ilmastoahdistus-termin ympärillä, koska sitä termiä on käytetty myös vaikkapa poliittisten puolueiden tiimoilta.

Nämä vaikuttavat myös tutkimuksen tekemiseen, koska tällaiset tekijät kaikki vaikuttavat siihen, miten ihmiset kuulevat sanoja ja miten eri ihmiset reagoivat niihin. Eli nykyään esimerkiksi Suomessa ei voi yhtä lailla kuin vuonna 2017 tehdä kyselytutkimusta siitä, että mitä ilmastoahdistus sinussa herättää, koska se ei ole sillä tavalla enää niin neutraali se maaperä, kuin mitä se oli, jolloin tarvitaan sitten suunnittelua siihen, että miten asioita selvitetään ja kysytään.

Haastattelija: Miksi ilmastohuoli tai -ahdistus, tai muut ympäristö tunteet, nähdään usein vain nuorten asiana?

Panu Pihkala: Tähän on monia syitä. Yksi on se, että nuorilla on tilastollisesti enemmän vielä niin paljon edessään, heitä luonnollisesti kiinnostaa hyvin paljon mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Nuoret ovat myös saaneet Suomessa kansainvälisesti verrattuna kuitenkin laadukasta ympäristö- ja ilmasto-opetusta, vaikka siinä on aina kehitettävää. Ja tiedetään myös, että ihmisten eettinen välittäminen on usein aika paljon hereillä nuorena. Nuoruuteen ikäluokkana liittyy sellaista kiinnostusta ja halua muuttaa maailmaa ja tarttua epäkohtiin. Nämä kaikki tekijät nähdäkseni vaikuttavat siihen, että minkä takia nuoret tuovat enemmän esiin ympäristöön liittyvää pelkoa, huolta, ahdistusta, kuin muut ikäluokat. Tästä joskus vedetään se virheellinen johtopäätös, että esimerkiksi ympäristöahdistus olisi pelkästään nuorten ilmiö, mikä ei pidä paikkaansa. Kaikista ikäluokista löytyy ihmisiä, jotka sitä eri muodossaan kokee. Mutta selvästikin se vaikuttaa olevan voimakkaampaa nuorten keskuudessa. Tietysti myös sosiaaliset tekijät vaikuttavat. Se, että jos vaikkapa ystäväsi puhuvat siitä, että huolettua maailman ympäristön tulevaisuus, niin tietenkin se luo sellaista kulttuuria, missä sitten itsekin on helpompi näistä puhua. Ja taas, jos vaikkapa olet iäkkäämpi ihminen ja kukaan lähiympäristössä ei aiheesta puhu, tai sitten jos joku puhuu, niin se on vähän siihen tyyliin, että no ei nyt kannattaisi nuorten tästä ahdistua, niin ei se paljon kannustaa asian esiintuomiseen. Eli siinä voi olla taas aika monia syitä, mitkä johtavat siihen mielikuvaan, että tämä olisi lähinnä vain nuorten juttu.

Haastattelija: Mikä on tärkein oivallus, jonka olet työssäsi saanut?

Panu Pihkala: On vaikea valita vain yhtä, koska tämä on ollut tietysti hyvin mielenkiintoinen tutkimusmatka. Ehkä se, että tunteet ovat pohjimmillaan ystäviä. Tai tämän kaltainen keskustelu ei ollut minulle tuttu ennen, kuin tätä tutkimusta aloitin ja enemmän tunnetutkimukseen ja -kirjallisuuteen perehdyin. Eli sen eron tekeminen jo, että jos on jokin ongelmallinen asia, niin siihen liittyen nousee erilaisia tunteita, kuten vaikka jonkinlaisen

menetyksen tai muutoksen kohdalla saattaa nousta surua, ja joskus ajatellaan, että se suru on tässä se ongelma, mutta itse asiassa näin ei ole, vaan se muutos tai menetys on se ongelma. Surun tunteet, jos niitä osataan hyödyntää, niin auttavat meitä reagoimaan siihen itse asiaan. Minä ajattelen, että tämä on kyllä yksi niistä keskeisimmistä oivalluksista.

Haastattelija: Käännetään hieman katsetta inhimillisesti kestävän uran tematiikkaan. Kestävä työ tai -ura määritellään yleensä merkityksellisenä. Usein myös kuulee, että työn tai uran pitäisi herättää tunteita, varsinkin positiivisia. Työelämäpuhe vilisee myös niin sanottua intohimopuhetta ja -fraaseja, kuten "find your passion", "löydä intohimosi", mikä sinänsä ehkä hyvästä tarkoituksestaan huolimatta aiheuttaa monelle myös ahdistusta. Mitä, jos sitä intohimoa ei löydy, eikä työelämäkään ole aina liioin vain kivaa ja innostavaa? Kysymys siis kuuluu, että mitä eroa on merkityksellisyydellä ja intohimolla? Miten tunnistaa niiden ero ja miten pitää se raja selkeänä?

Panu Pihkala: Tähän on ladattu paljon kaikenlaista tähän kysymykseen ja johdantoon. Ylipäätään nykytyöelämän tarkastelu on tietysti äärimmäisen tärkeä aihe, ja sen oivaltaminen, että ympäristökriisi tai sosioekonominen kriisi, jos se sanotaan siten, eli tähän liittyy niin paljon kaikenlaisia yhteiskunnallisia asioita, että on kyse tällaisesta monikriisistä ja -muutoksesta, niin sehän kasvavassa määrin vaikuttaa työelämäkysymyksiin myöskin. Jo siinä määrin, että esimerkiksi työnantajatkin ovat jo kiinnostuneita siitä, että miten heidän tulisi toimia, jotta nuoret aikuiset pysyisivät töissä. Tiedetään, että nuorilla aikuisilla ympäristöarvot keskimäärin ovat usein hyvin tärkeällä sijalla, ja sitten, jos tämä ei ilmene työyhteisöissä, niin voi olla, että väki nostaa kytkintä. Merkityksellisyyden ja intohimon suhde, jos siitä vähäsen lisää puhutaan, niin ajattelen itse, ja tästä on tietysti oma tutkimusevidenssi, vaikka en olekaan sen alan asiantuntija, että intohimo on sellainen tekijä, joka ihmisiä auttaa innostumaan töissä ja pysymään ja jaksamaan ja tekemään. Mutta kuten kaikkia asioita, niin siihenkin voi liittyä väärinkäytöksiä. Sellainen ajatus, että aina pitäisi jaksaa olla innostunut ja intohimoinen, niin ei varmaan tee oikeutta inhimilliselle todellisuudelle. Omassa työssäni olen aika paljon nostanut esiin tällaista mielen vuodenaikakäsitystä, siis sitä, että on ihan luonnollista, että mielialat vaihtelevat. Kukaan ei jaksaa aina olla oikeasti todella positiivinen, vaan sellainen hyvä elämänmalli olisi se, että pystytään tuntemaan sekä iloa että surua, sitten tilanteesta riippuen. Intohimo, passio, jos mennään näihin alkuperäissanoihin eri kielissä, niin siinä sitten tämän passio-termin kautta tulee myös tällainen tietty kärsimyksen vivahde. Tämän voisi tietysti vetää tällaiseen suomalaiskansalliseen kärsintään nyt oikein töissä intohimoisesti niin hyvä tulee -suuntaan, mutta sitä en tässä ehkä nyt aja takaa. Vaan ylipäätään sitä, että elämään kuuluu näitä monenlaisia sävyjä. Kun oikein jostain asiasta välittää, niin sitten siitä usein seuraa sekä intohimon hyviä puolia, että myös jonkinlaista tuskaa siinä, koska tärkeät asiat ovat sellaisia, joiden kanssa pitää kamppailla.

Haastattelija: Saako työ myös olla intohimo? Mikä on riittävää innostumista omasta työstä?

Panu Pihkala: Tässä mennään tietysti vahvasti tällaisten näkemysten puolelle, että mikä itse kunkin mielestä ja itse kunkin eri perusteiden pohjalta olisi tähän vastaus. Tuo, mitä äsken sanoit, niin näiden mielen vuodenaikojen kautta ajattelen, että se on esimerkiksi työnantajapuolella tärkeä juttu, että ei edellytetä ihmisiltä sitä, että aina oltaisiin tiettyssä tunnetilassa. Tiettyä ammatillisuutta tietenkin voidaan edellyttää. Sitten on hyvin paljon asioita, joita voidaan tehdä sen puolesta, että tunteet tulisivat huomioitua paremmin työelämässä. Se voi sitten auttaa myös tuotantotaloudellisia tavoitteita monin tavoin, jos siihen kyetään kiinnittämään huomiota. Mutta, jos nyt ei yhtään intoa ja intohimoa koe pitkään pitkään aikaan, niin tietysti se on aina ihmiselle sellainen merkittävä pysähtymisen paikka, että mistäs kaikesta tämä johtuu. Jos se jatkuu hyvin pitkään, niin sitten siinä tulee näitä masentuneisuuden ja kyynistymisen vaaroja.

Haastattelija: Mistä kaikesta oma työ ja etenkin ura voivat koostua? Miten sinä käsität käsitteen ura? Miten esimerkiksi ilmastohuolta tunteva henkilö voi kanavoida huolensa vaikuttavaksi toiminnaksi erilaisissa rooleissa myös kansalaisena?

Panu Pihkala: Jos ajatellaan fyysisenä kuvana, niin urahan on sellainen, mikä on syntynyt jonnekin, koska sitä on kuljettu yleensä paljon. Tätä vertauskuvaa nyt voisi soveltaa eri tavoin, vaikkapa siten, että yhteiskunnassa on tiettyjä yhteisesti kuljettuja uria, mitkä ovat yleisempiä, ja niihin sitten helposti jatkossakin väki kulkeutuu mukaan. Toisaalta tällainen polku syntyy kävelemällä, on eräänlainen uranäkemyksensä myöskin. Eli syntyy tietty polku, jota on kuljettu. Itselläni on kokemuksia vähän näistä molemmista merkityksistä, että olen ollut sen kaltaisissa töissä, joihin oma tutkintoni pääasiassa ohjaa, mutta sitten kyllä useamman kerran vähän muuttanut suuntaa sen mukaan, minkä olen nähnyt tärkeimmäksi ja vaikuttavimmaksi. Esimerkiksi juuri tämä ympäristötunteiden tutkimisen valitseminenhan oli sellainen, mihin nyt kukaan ei varsinaisesti houkutelut tai suositellut sitä. Sitä pidettiin lähinnä hyvin outona liikkeenä, mutta itse olin niin vakuuttunut, että tämä on tärkeä aihe. Siinä oli sellainen merkittävä polun suunnan vaihto. Hivenen umpimetsään, mutta kyllä se polku sinnekin syntyy, kun tarpeeksi kulkee.

Tuo kysymyksen jatko-osa, että miten ilmastohuolta kokeva ihminen voisi kanavoida tunteita rakentavaksi toiminnaksi, niin tämä on tietysti käytännön kannalta hyvin olennainen seikka. Olen ollut mukana esimerkiksi sellaisessa käytännönhankeessa, kuin Toivoa ja toimintaa. Se oli ulkoministeriön rahoittama Biologian ja maantiedon opettajien liiton hanke, jossa olin palkattuna asiantuntijana. Kyseisessä hankeessa tehtiin kahdenlaisia materiaaleja. Siellä oli osallistavan toiminnan materiaaleja, etenkin yläasteelle ja lukioihin suunnattuna, mutta aika laajasti sovellettavissa. Toisaalta sitten tunteiden kohtaamisen materiaaleja liittyen maailman tilaan, missä sitten tietysti ympäristökriisi ja ilmastokriisi ovat aika keskeisessä roolissa. Ja tällainen sekä tunteiden kohtaamista että toimintaa malli on psykologiankin aika laajasti suosittalema. Eli tarvitaan sitä, että osataan eri tavalla käsitellä niitä tunteita, sitten se, että löydetään jonkinlainen tapa kokea, että teen itsekin panokseni

paremman maailman puolesta, niin se auttaa todella paljon myös. Mutta niitä tapoja voi olla taas sitten hyvin monenlaisia.

Haastattelija: No vähän siihen liittyen, voiko tutkija olla aktivisti? Oletko sinä aktivisti?

Panu Pihkala: No, jos ilmastoahdistus on tällainen latautunut sana, mihin liittyy osittain polarisaatioita, niin aktivisti on sitten toinen esimerkki aika latautuneesta sanasta. Tästähän meistä hivenen on Suomessa kirjallisuuttakin, että vaikkapa Taisteleva tutkimus -artikkelikokoelma tulee mieleeni. Yliopistojen linjauksissa on se yhteiskunnallinen vastuullisuus ja vaikuttavuus myöskin. Jos näitä substansseja, eli asian ytimiä ajatellaan, niin on selvää, että itselläni tutkijana on ollut hyvin pitkään tärkeässä roolissa se, että pyritään myös yhteiskuntaan vaikuttamaan, ja tavallaan antamaan takaisin sitä, mitä on koulutuksen avulla saadun ammattitaidon vuoksi kertynyt. Eli sitten mahdollisimman hyviä tutkimukseen perustuvia näkökulmia ajankohtaisiin asioihin. Luonnonsuojelija olen kyllä selvästi, mutta se, että olenko aktivisti, niin riippuu vähän juuri niistä sävyistä, mitä itse kukin tälle termille antaa. Minä ajattelen, että aktiivisuutta voi olla hyvin monenlaisia ja nämä kytkeytyvät tähän termiin.

Haastattelija: Minkälaisia uria meillä voi ekokriisin aikakaudella olla? Minkä asioiden pitää muuttua, joko työelämässä tai työn käsitteessä, jotta meidän edes on mielekästä ajatella rakentavamme uraa eksistentiaalisessa kriisissä?

Panu Pihkala: Usein käytetään tällaista business as usual -termiä kuvaamaan sellaista ihmiskunnalle tyypillistä meininkiä, että pyritään jatkamaan kuten ennenkin. Nyt alkaa olla sosioekologisen kriisin vaikutukset niin suuria, että entistä suurempi joukko ihmisiä kyseenalaistaa sen, että business as usual voisi jatkua. Toki, jos ajatellaan historiallisessa perspektiivissä, niin onhan meillä viimeisen viiden vuoden aikana ollutkin aika paljon muutosta ilmassa, jos ajatellaan vaikkapa sitä, että miten talousmaailmassa on ruvettu viimeinkin selvästi vakavammin monessa paikkaa ottamaan ympäristöasiat huomioon. Mutta toki kehitys on ollut aika hidasta, jos ajattelee, että miten pitkään näistä asioista on puhuttu, ja Kasvurajat -raportistakin, *Limits to Growthista* tuli 50 vuotta täyteen tässä, että kyllä se ilmassa on ollut, mutta kauan on kestänyt siihen reagoida.

Nyt on saavuttu tilanteeseen, jossa monet nuoret ihan oikeutetusti kyselevät, että minkälaiset ammatit ja työnkuvat palvelisivat sitä hyvin laaja-alaista muutosta, joka selvästi vaaditaan, jotta ihmisten yhteiskunnat menisivät kestävämpään suuntaan. Minä ajattelen, että tämä on sellainen, mikä täytyisi kyllä ottaa todella vakavasti ja siitä puhua yhdessä ja pohtia. Se ei ole helppo aihe ollenkaan, etenkin, kun aina on kaikkia muitakin paineita samaan aikaan, liittyen vaikkapa koulutuslaitosten talouteen ja kaikenlaisiin maailman kriiseihin, pandemioihin ja Ukrainan sotiin ja muihin, mutta jostakin tälle pitäisi kyllä raivata

aikaa ja energiaa, koska muuten on sitten vaarana, että osa porukasta tekee sen tilannearvion, että nyt on liikaa business as usual -meininkiä ja pakko yrittää etsiä jotain muuta.

Haastattelija: Onko jotain, mitä toivoisit, että olisit tiennyt aloittaessasi omaa uraasi?

Panu Pihkala: Kyllähän niitä monenlaisia asioita on. Se vanha ranskalainen sanontahan on, että kunpa nuoret tietäisivät ja vanhat jaksaisivat, vai miten se karkeasti käännettynä nyt menisikään. Osittain on kyllä tietysti kyse elämään kuuluvasta oppimisesta ja kasvusta se, että tiettyjä asioita opitaan sen tien varrella. Mutta ehkä itse ajattelisin, että olisi ollut hyvä vielä enemmän tiedostaa monitieteellisyyden edut, esimerkiksi silloin, kun itse yliopistotutkintoa, maisterin tutkintoa teki. Kyllähän jonkin verran monitieteellisyyttä itselläkin oli, mutta tutkinnoissa on tietysti aina taipumuksena vähäsen, että väki sitten lähtee aika voimakkaasti sen oman alan ja sieltä sisältä sen oman tutkimuskentän kysymyksenasetteluiden mukaan. Ja olen kyllä vahvasti tällaisen monisivistyksellisen ja monitieteisen lähestymistavan kannalla. Ehkä sitä olisi toivonut, että itsekin olisi vielä enemmän vähän hiffannut silloin.

Haastattelija: Mitä haluaisit sanoa omaa uraansa ekokriisin aikakaudella pohtiville opiskelijoille?

Panu Pihkala: Ajattelen, että kauhean tärkeää olisi, että itse kukin löytäisi ainakin joitain luotettuja ihmisiä, joiden kanssa voi puhua siitä, että mitä tunteita maailman tulevaisuus herättää, puhua siitä minkälaisia seurauksia näillä on uravalinnoille ja koulutusvalinnoille. Sellainen hyvä vertaistuki on todella arvokasta kyllä. Aika paljon minä itse kohtaan sellaista nuorta väkeä, jotka ovat hyvin tunnollisia ja välittävät paljon maailmasta, ja silloin siinä voi myös tulla tällainen hivenen liikaakin itseltään vaatimisen kulttuuri, missä me suomalaiset ehkä olemme olleet hyviä ihan historiallisestikin. Joskus, kun tehtiin kansalaiskyselyä Ilmastonmuutos ja tunteet 2019 Sitran kanssa, niin riittämättömyyden tunne oli yksi kaikista eniten tunnistettuja ilmastotunteita Suomessa. Tästä seuraa se, että haluaisin sanoa kyllä sitä, että kannattaa harjoittaa myös itsemyötätuntoa aika paljon, ja muistaa se, että asioihin voi vaikuttaa, mutta kukaan ei voi tehdä kaikkea. Eli sellainen tietty yritys tulla toimeen keskeneräisyyden kanssa.

Haastattelija: Miten toivoa luodaan?

Panu Pihkala: Nyt on tällainen kohtalaisen iso kysymys lyhyesti ilmaistuna. Minähän teen tutkimusartikkelini pääasiassa englanniksi, ja sitten olen tehnyt tällaisia suomenkielisiä

tietokirjoja, mistä tässä edessäni on 2017 vuoden *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo* -kirja, missä tämä kysymysmerkin lausuminen ääneen on tietysti aika tärkeää aina näissä radiohommissa, koska se, mikä välimerkki on siinä, niin kertoo aika paljon sitten lähestymistavasta. Siinä kirjassa olen sitten keskustellut erilaisista toivokäsityksistä, joita on tuotu esiin sekä ympäristökriisiin liittyen että ylipäättään filosofiassa ja eri tieteenaloilla. Eli tämä olisi tällainen tutkijan ensimmäinen kysymys, että mistä toivosta oikeastaan puhutaan. Se ei aina ole olennaisin kysymys, koska kyllä se tiettyyn suuntaan vetää se toivo-sanan käyttö, mutta se puhutaanko sellaisesta hyvin optimistisesta ”toivotaan toivotaan” -toivosta, vaiko sitten jonkinlaisesta kestävämmästä toivosta, niin tämä muotoutuu aika olennaiseksi.

Tätäkin on sitten tutkijat pyrkineet ihan empiirisestikin tarkastelemaan, että minkälaisia toivokäsityksiä ihmisillä on ja miten voisi kasvattaa sellaista rakentavaa tai realistista toivoa, ja huomanneet, että siihen täytyy käytännössä liittyä se jonkinlainen oma osallisuus siihen, että toimii jollakin tavalla linjassa sen kanssa, mitä toivoisi tapahtuvan. Muuten se menee sellaiseksi toiveajatteluksi, että kunpa joku hoitaisi ja joskohan tämä tästä. Mutta tuo, mitä vähän aikaisemmin puhuin, tämä tunteiden kohtaaminen ja osallistava toiminta, niin sitä on paljon tarkasteltu juuri tähän toivoasiaan liittyen. Eli usein saatetaan sanoa, että toiminta luo toivoa, ja näinhän se on, mutta kun ei kukaan jaksakaan aina vain toimia. Sitten tarvitaan myös sitä tunteiden kohtaamista ja kykyä joskus ottaa ihan iisistikin. Elämän merkityksellisyys kysymykset tähän liittyvät, tai merkityksellisyys-sana tässä podcastissa vilahti liittyen tähän intohimoon ja työpaikkoihin ja se, että jos onnistuu riittävästi säilyttämään merkityksellisyyden tuntua, niin yleensä sitten siinä sivussa toivokin elää.

Haastattelija: Haluatko lisätä jotain ennen kuin lopetamme haastattelun?

Panu Pihkala: Aika monesta asiasta on puhuttu, tietenkin olisi vielä kulmia paljonkin, mitä voisi käydä läpi. Ehkä vielä sen voisin sanoa, että tunteita joskus jaotellaan positiivisiin ja negatiivisiin, niin se on kanssa sellainen, mikä kannattaa ottaa kriittiseen tarkasteluun, että ajattelisin, että kaikenlaisilla tunteilla voi olla elämää palvelevaa roolia, jos niitä rakentavasti osataan yhdessä kohdata. Eli sellainen, että ei luokiteltaisi näitä hyviin tai huonoihin lampaisiin, tai mitä eläinvertauksia halutaankaan käyttää, vaan tämmöistä yhteistä opettelua eri tunnemaastojen äärellä.

Haastattelija: Suurkiitos haastattelusta Panu Pihkala. Oli kunnia saada sinut ohjelmaan mukaan.

Panu Pihkala: Lämmin kiitos.

Helsingin yliopiston urapalvelut 2022

Haastattelija: Kiitos, kun kuuntelit Kaikkien työelämä -podcastia. Podcastin on tuottanut Helsingin yliopiston urapalvelut.